

פרשת האיזנו.

(ל"ב א): האיזנו השמים ואדברה ותשמע הארץ אמרי פי:

עי' רמב"ן: ועל דרך האמת הם השמים והארץ הראשונים הנזכרים בבראשית¹ כי הם יבואו בברית עם ישראל על כן אמר שיאזינו השמים וישמעו התנאים ואיך יעשה בהם²:
עי' ר' בחיי: וע"ד הקבלה האיזנו השמים ותשמע הארץ התפארת והכבוד³ בסוד פסוק

¹ עי' זהר (ח"א לא ע"ב): "בראשית ברא" רמז לכתר חכמה, אלהים רומז לבינה, "את" רומז לגדולה וגבורה, "השמים" זהו תפארת, "ואת" רומז לנצח הוד יסוד, "הארץ" רומז למלכות.

² עי' זהר (ח"ג רפ"ב ע"ב): ר' יוסי אמר תו מה בין משה לישיעיהו משה אמר האיזנו השמים השמים עלאין אינון דאשתמודען דאקרון שמא דקב"ה ותשמע הארץ ארץ עלאה היא דאשתמודעא ואיהי ארץ החיים בישיעיהו כתיב שמעו שמים ולא השמים האיזני ארץ ולא הארץ ואינון שמים וארץ תתאין ועם כל דא בעו לאענשא ליה עד דאמר כי יי' דבר ולא אנא ומשה אמר כולי האי דכתיב האיזנו השמים ואדברה ותשמע הארץ אמרי פי

תרגום: רבי יוסי אמר עוד מה בין משה לישיעיהו משה אמר האיזנו השמים השמים שמים העליונים אלו הנודעים שנקראים שמו של הקדוש ברוך הוא ותשמע הארץ הארץ העליונה אותה הנודעת והיא ארץ החיים בישיעיהו כתיב שמעו שמים ולא השמים האיזני ארץ ולא הארץ ואלו שמים וארץ תחתונים ועם כל זה רצו להעניש אותו עד שאמר כי ה' דבר ולא אני ומשה אמר כל זה שכתוב האיזנו השמים ואדברה ותשמע הארץ אמרי פי.

³ עי' זהר (ח"א ע"ב): ויאמר אלהים לנח וגו' זאת אות הברית אשר אני נותן ביני וביניכם וגו' את קשתי נתתי בענן (בראשית ט יב - יג) נתתי מקדמת דנא רבי שמעון פתח (יחזקאל א כה) וממעל לרקיע אשר על ראשם כמראה אבן ספיר דמות כסא מה כתיב לעילא ואשמע את קול כנפיהם כקול מים רבים שדי בלכתן אלין ארבע חיוון רברבן עלאין קדישין דההוא רקיע מתתקנא עלייהו וכלהו גדפיהו (ד"א ל"ג פרישן) מתחבראן דא בדא לחפייא גופייהו ובשעתא דאינון פרשי גדפיהו אשתמע קל גדפין דכלהו דאמרי שירתא הה"ד (שם כד) כקול שדי דלא אשתכח לעלמין כמה דכתיב (תהלים ל יג) למען יזמרח כבוד ולא ידום ומאי אמרי (שם צח ב) הודיע יהו"ה ישועתו לעיני הגוים גלה צדקתו קול המולה כקול מחנה כקול משרייתא קדישא כד מתחברן כל חילין אלין עילאין לעילא ומאי אמרי קדוש קדוש קדוש יהו"ה צבאות מלא כל הארץ כבודו (ישעיהו ו ג) אהדרו לדרום אמרו קדוש אהדרו לצפון אמרו קדוש אהדרו למזרח אמרו קדוש אהדרו למערב אמרו ברוך והאי רקיע קאים על רישיהון ובכל אתר דאיהי אזלא אסחרו אנפין להיא סטרא דאתכלילו אנפין ביה אסחרו אנפיו לארבע זויין וכלהו מסתחרן לתתא ברבועא דיליה אתגליפת בארבע אנפין אנפי אריה אנפי נשרא אנפי שור אנפי אדם גליף בכלהו אדם אנפי ארי"ה אדם אנפי נש"ר אדם אנפי שו"ר כלהו כלילן ביה ובגין כך כתיב (יחזקאל א י) ודמות פניהם פני אדם והאי רקיע דאתרבע כלהו גוונין כלילן ביה ארבע גוונין אתחזיין ביה גליפין בארבע ארבע גליפין רשימין טהירין עלאין ותתאין כד מתפרשאן גוונין דאינון ארבע סלקין תריסר גוון ירוק גוון סומק גוון חוור גוון ספיר דאתכלילו מכל גוונין הה"ד (יחזקאל א כח) כמראה הקשת אשר יהיה בענן ביום הגשם כן מראה הנוגה סביב הוא מראה דמות כבוד יהו"ה חיזו דגוונין דכלא ובגין כך את קשתי נתתי בענן.

תרגום: "ויאמר אלהים לנח וגו' זאת אות הברית אשר אני נותן ביני וביניכם וגו' את קשתי נתתי בענן." "נתתי" מקודם לכן. רבי שמעון פתח, "וממעל לרקיע אשר על ראשם כמראה אבן ספיר דמות כסא". מה כתוב למעלה, "ואשמע את קול כנפיהם כקול מים רבים כקול שדי בלכתן", אלו ארבע חיות גדולות עליונות קדושות שאותו הרקיע מתוקן עליהם. וכל הכנפים (נפרדות) מתחברות זו בזו לכסות את גופם. ובשעה שהם פורשים כנפיהם, נשמע קול הכנפים של כולם שאומרים שירה. זהו שכתוב "כקול שדי", שלא שוקט לעולמים, כמו שנאמר "למען יזמרח כבוד ולא ידום". ומה אומרים, "הודיע ה' ישועתו לעיני הגוים גלה צדקתו". "קול המולה כקול מחנה", כקול מחנה קדוש כשמתחברים כל הצבאות העליונים למעלה, ומה אומרים, "קדוש קדוש קדוש ה' צבאות מלא כל הארץ כבודו". חוזרים לדרום, אומרים קדוש, חוזרים לצפון, אומרים קדוש, חוזרים למזרח, אומרים קדוש, חוזרים למערב, אומרים ברוך. והרקיע הזה עומד על ראשיהם, ובכל מקום שהיא הולכת, מסובבים פנים לאותו צד שנכללים הפנים בו, מסובב פניו לארבעה רוחות, וכולם מסובבים למטה. ברבוע שלו נחקת בארבע פנים, פני אריה, פני נשר, פני שור, פני אדם, חקוק בכלם אדם. פני ארי"ה אדם, פני נש"ר אדם, פני שו"ר אדם). כולם כלולים בו. ולכן כתוב "ודמות פניהם פני אדם". והרקיע הזה שהתרבע [שנחלק לארבע], כל הצבעים כלולים בו, ארבעה צבעים נראים בו חקוקים בארבע ארבע, בארבעה חקוקים רשומים אורות עליונים ותחתונים, כשנפרדים הצבעים של אותם ארבע, עולים שנים עשר. צבע ירוק, צבע אדום, צבע לבן, צבע ספיר שנכללו מכל הצבעים. זהו שכתוב "כמראה הקשת אשר יהיה בענן ביום הגשם כן מראה הנוגה סביב הוא מראה דמות כבוד ה'", המראה של כל הצבעים, ולכן "את קשתי נתתי בענן". [הענן כאן היא מידת המלכות המכונה כבוד ה', עי' זהר (ח"א יח ע"א ע"א הובא לקמן וכן ח"א כה ע"א וסז ע"א].

עי' זהר (ח"ג רל ע"ב): קשת סימן תקיעה שברים תרועה ואינון סימן מרכבה דאבהן תקיעה

דאברהם שברים דיצחק תרועה דיעקב דאתמר ביה ותרועת מלך בו וג' גוונין אתחזיין ביה חוורו סומק וירוק ומסטרא דגבורה אתקרי קשת גבורים חתים ומסטרא דימינא כמראה הקשת אשר יהיה בענן ביום הגשם כד אתחזי ביום הגשם אחזי רחמי וכד אתחזי בלא מטרא אחזי דינא מעורב בין מטרא ושמשא אחזי דינא ורחמי כליל והאי איהו ש מן שדי תלת ענפי אבהן דאינון יהו"ה אלהינו יהו"ה תלת שמהן לקבל תלת ענפי אבהן ובהון י"ד אתוון בחושבן ד"י מן שדי ולבוש שדי מטטרוו דהכי סליק בחושבן שדי.

תרגום: קש"ת, סימן תקיעה שברים תרועה, והם סימן המרכבה של האבות, תקיעה של אברהם, שברים של יצחק, תרועה של יעקב, שנאמר בו "ותרועת מלך בו", ושלושה צבעים נראים בו, לבן אדום וירוק, ומצד הגבורה נקרא "קשת גיבורים חתים", ומצד הימין "כמראה הקשת אשר יהיה בענן ביום הגשם", כאשר נראה ביום הגשם מראה רחמים, וכאשר נראה בלי מטר מראה דין מעורב בין גשם ושמש, מראה דין ורחמים כלולים, וזוהי ש' משדי, שלשה ענפי האבות שהם יהו"ה אלהינו יהו"ה, שלשה שמות כנגד שלשה ענפי האבות, ובהם י"ד אותיות בחשבון אותיות ד"י משדי, ומלבוש של שדי הוא מטטרוו, שכך עולה בחשבון שדי.

עי' זהר (ח"א יח ע"א): כמראה הקשת זה חי עלמין וזהו (בראשית ט יג) את קשתי נתתי בענן דא מלכות נתתי מן יומא דאתברי עלמא ביומא דעיבא דאתחזי קשת מראה דמות כבוד יהו"ה (יחזקאל א כח) אתער שמאלא לאתתקפא נפקת רחל ותקש בלדתה מיכאל בסטרא דא רפאל בסטרא דא גבריאל בסטרא דא ואינון גוונין דאתחזיין בהווא דמות חיור וסומק וירוק כן מראה הנגה סביב נהירו דאתכסיא בגלגולא דחיזו דעינא הוא מראה דמות כבוד יהו"ה גוונין דאתיחדא יחודא תתאה לפום יחודא דאתיחד יחודא דלעילא יהו"ה אלהינו יהו"ה גוונין סתימין דלא אתחזו ואתקשרו אל מקום אחד יחודא חדא בעלאה גוונין בקשת לתתא לאתיחדא בהו חוור סומק וירוק כגוונין סתימין ואינון יחודא אחרא רזא ושמו אחד בשכמלו יחודא דלתתא יחודא עלאה (דברים ו ד) שמע ישראל יהו"ה אלהינו יהו"ה אחד דא לקביל דא

תרגום: "כמראה הקשת" זה חי העולמים, וזהו "את קשתי נתתי בענן", זו מלכות, נתתי מיום שנברא העולם. ביום מעונן, כשנראית הקשת מראה דמות כבוד ה', מתעורר השמאל להתגבר. יוצאת רחל ותקש בלדתה. מיכאל בצד זה, רפאל בצד זה, גבריאל בצד זה. והם הצבעים שנראים באותה דמות, לבן ואדום וירוק. "כן מראה הנוגה סביב", האור שהתכסה בגלגול מראה העין, הוא מראה דמות כבוד ה'. הצבעים שהתייחדו היחוד התחתון הם לפי היחוד שהתייחד יחוד עליון. ה' אלהינו ה". צבעים סתומים שלא נראים ומתקשרים אל מקום אחד. יחוד אחד בעליון, הצבעים בקשת למטה להתייחד בהם, לבן אדום וירוק, כמו צבעים סתומים, והם יחוד אחר, סוד ושמו אחד. "ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד", היחוד שלמטה. יחוד עליון "שמע ישראל יהו"ה אלהינו יהו"ה אחד". זה כנגד זה.

עי' רע"מ (ח"ג רטו ע"א): אבל רבי יהודה אמר מאן דחמי קשת בגוונוי נהירין צריך לברכא ברוך זוכר הברית ובגלותא דלאו איהו נהיר בגוונוי כדקא יאות ולא עוד אלא דלזמנין נהיר זעיר וזמנין לא נהיר כלל זמנין אתחזי בשלימו זמנין לאו דקשת קא רמיז גוונוי לזכוון דכהנים לויים וישראלים כד אינון שפירין דנהיר קשת בגוונוי דאינון תלת.

קום אנת רבי יוסי הגלילי ואימא דהא מלין שפירין קאמרת בחבורה קדמאה דקשת לא אתיא אלא לאגנא על עלמא למלכא דבכל זמנא דבריה חב ומלכא חזי למטרוניתא סליק רוגזא דבריה דכתיב וראיתיה לזכור ברית עולם וע"ד לא אתחזי קשת אלא לאגנא על עלמא ולא אתגליא אלא בלבוש יקר דמלכו ובשעתא דאית צדיק בארעא איהו ברית למיקם ברית וכי בגלותא קב"ה אתרחק ממטרוניתא ואיך מטרוניתא אתלבשת לבושי מלכותא בגלותא לא אבל בגלותא לבושה דקדרות ואיהו אמרת אל תראוני שאני שחרחרת אלא ודאי הוא קשת דאתגלייא בגלותא לאו איהו אלא מטטרו"ן דאתקרי שד"י ואיהו עבדו זקן ביתו דשליט בכל דיליה (בגלותא) ובנוי אתקריאו עבדים דקב"ה ובני מטרוניתא בנים ובגין דא אם כבנים אם כעבדים ובזמנא דאתחבר בי מקדשא אוקמוה דעבדים חפו ראשם ונתדלדלו אנשי מעשה ודאי אנשי מעשה אתקריאו על שם מטרוניתא דאתמר עלה רבות בנות עשו חיל ואת עלית על כלנה אבל אי אית צדיק דזכווי עובדוי לאנהרא בהון מטרוניתא ולמשפט מנה לבושי קדרותא דפשטין ולקשטא לה בלבושין דגוונין נהירין דרזין דאורייתא מה כתיב ביה וראיתיה לזכור ברית עולם וראיתיה ברזין נהירין דאורייתא דאור ר"ז אתקרי הה"ד כי נר מצוה ותורה אור ובאלין רזין אתמר וראיתיה ובהווא זמנא סליק מניה רוגזא דבריה וחמת המלך שככה

תרגום: אבל רבי יהודה אמר, מי שרואה קשת בצבעים מאירים צריך לברך "ברוך זוכר הברית", ובגלות שאינה מאירה בגוניה כראוי, ולא עוד אלא שלפעמים מאירה מעט ולפעמים לא מאירה בכלל, לפעמים נראית בשלמות ולפעמים לא, שקשת רומזת גוניה לזכויות הכהנים לויים וישראלים כשהם יפים, שהקשת מאירה בגוניה שהם שלשה.

קום אתה רבי יוסי הגלילי ואמור, שהרי דברים יפים אמרת בחבור הראשון, שקשת לא באה אלא להגן על העולם. [משל] למלך שבכל זמן שבנו חוטא, והמלך רואה את המלכה מסתלק רוגז בנו, שכתוב "וראיתיה לזכור ברית עולם", ולכן לא נראית קשת אלא להגן על העולם, ולא נגלית אלא בלבוש נכבד של מלכות. ובשעה שיש צדיק בארץ הוא הברית להעמיד ברית. וכי בגלות התרחק

ראשון כי עם השמים והארץ הללו אנו באין בברית ועל כן יאמר משה שישמעו התנאים אשר בינינו והזכיר לשון דבור אצל השמים ולשון אמירה אצל הארץ לבאר כי כל דבור מן השמים וכל אמירה מן הארץ⁴ ומה שדבר עם הארץ בנסתר מפני יראת המלכות וזה מבואר.

(לב ו): ה'ה' תגמלו זאת עם נָכַל וְלֹא חָכַם הַלּוֹא הוּא אָבִיךָ קָנָךְ הוּא עֲשֶׂךָ וְיִכְנָנְךָ:
 עי' ר' בחיי: וע"ד הקבלה יתכן לומר כי תרמוז לה"א ראשונה שבשם ופקח עיני שכלך ותראה איך הזכיר משה רבינו ע"ה ה"א זעירי בתחלת התורה⁵ וה"א רבתי בסוף התורה⁶ לרמוז בזה כי ה"א זעירי ברא בכח ה"א רבתי ששם תשובת הנשמות⁷ ועל זה רמז משה כן ביום מותו וידוע לכל משכיל כי בזמן שישראל זכאין הם מוסיפין כח ושפע בשכינה⁸ וכשהם

הקדוש ברוך הוא מהמלכה, ואיך המלכה התלבשה לבושי מלכות בגלות, לא, אבל בגלות לבושה של קדרות, והיא אומרת "אל תראוני שאני שחרחרת", אלא ודאי אותה קשת שנגלית בגלות אינה אלא מטטרון שנקרא שד"י, והוא "עבדו זקן ביתו ששולט בכל אשר לו", (בגלות) ובניו נקראים עבדי הקדוש ברוך הוא, ובני המלכה בנים, ומשום זה "אם כבנים אם כעבדים". וכשחבר בית המקדש, פשוה שעבדים חפז ראשם ונדלדלו אנשי מעשה, ודאי אנשי מעשה נקראו על שם המלכה, שנאמר עליה "רבות בנות עשו חיל ואת עלית על כלנה". אבל אם יש צדיק שזכויותיו ומעשיו להאיר בהם את המלכה, ולהפשיט ממנה לבושי קדרות הפשוטים, ולקשט אותה בלבושים של צבעים מאירים של סודות התורה. מה כתוב בו "וראיתיה לזכור ברית עולם" וראיתיה בסודות מאירים של התורה, שאר"ר נקרא ר"ז, זהו שכתוב "כי נר מצוה ותורה אור", ובסודות הללו נאמר "וראיתיה". ובאותו זמן מסתלקת ממנו רוגז בנו, "וחמת המלך שככה"

קיום העולם התלוי בברית יש ב' בחי' א' בזכות, וא' שלא בזכות, ושלא בזכות היא חסרון. ועי' ז"ח (י ע"ד): אמרו עליו על ר' שמעון, שלא נראה קשת בימיו. דהא הוא סימנא בעלמא הוה. תרגום: אמרו עליו על רבי שמעון שלא נראה הקשת בימיו שהרי הוא היה הסימן בעולם.

היינו שבזכות ר"ש היה תיקון כל הזמן בזכותו, ולא הצטרכו לזכות הקשת החיצוני.
⁴ עי' תיקו"ז (כ"ט ע"א): מחשבא בלבא ודא י' ה', ה' אינון אמירא, ודבורא ו' קלא, ועי' עוד לש"ו ביאורים ח"א עב ע"ג.
⁵ בראשית ב ד.

⁶ עי' זהר (ח"ג רצו ע"ב): הלי' תגמלו זאת דא שכינתא והא אוקימנא מלי דתנינן ה"א דבהבראם זעירא ה"א דבהלי"י רברבא והא אתמר דתניא א"ר יהודה ה"א דבכל אתר קב"ה ואקרי אם ותרי עלמין נינהו דכתיב מן העולם ועד העולם והא תנינן ברזא דקרא בשמן כתית רביעית ההין תרגום: ה'ה' תגמלו זאת זו השכינה והרי בארנו הדברים שלמדנו אות ה"א של בהבראם קטנה ה"א שבהלה גדולה והרי נתבאר שלמדנו אמר רבי יהודה ה"א שבכל מקום הקדוש ברוך הוא ונקראת אם ושני עולמות הם שכתוב מן העולם ועד העולם והרי למדנו בסוד הפסוק בשמן כתית רביעית ההין.

⁷ עי' זהר (ח"ג רכב ע"א): פקודא דא היא מצות תשובה ודא איהי בינה.
 עי' ז"ח (פב ע"ג): וההוא אתערו דשריאי עליה מאתר עילאה הוא ומאי שמיה ומיניה יתער לבר נש תשובה ועובדין טבין ואיהו חילא עילאה חילא דתשובה אימא לרוח בן לה.
 תרגום: ואותה התעוררות ששורה עליו, היא ממקום עליון, ומה שמה נשמה, וממנה תתעורר לאדם תשובה ומעשים טובים, והוא כח עליון כח התשובה האם לרוח והרוח בן לה.
 עי' תיקו"ז נה ע"א): ועוד נשמתא ורוחא ונפשא דבר נש אינון תקיעה תרועה שברים נפשא בלבא ודא שברים כמה דאת אמר לב נשבר ונדכה נשמתא במוחא ודא תקיעה רוחא בכנפי ריאה דנשיב על לבא דאיהו נור דליק ואם לאו הוה דליק כל גופא ורזא דמלה כנפי יונה נחפה בכסף וגו' ורוחא כליל מאשא ומיא ובגין דא איהו תרועה ועליה אתמר אשרי העם יודעי תרועה בגין דנשמתא איהי נשמת חיים בינה דנטלה מחכמה נפש מלכות תבונה רוח תפארת ואיהו דעת כליל תרוייהו עליה אתמר ובדעת חדרים ימלאו.

תרגום: ועוד נשמה רוח ונפש של אדם, הן תקיעה תרועה שברים, הנפש בלב, וזה שברים כמו שנאמר לב נשבר ונדכה. הנשמה במח, וזו תקיעה הרוח, בכנפי ראה שנושבים על הלב, שהוא אש דולקת. ואם לא היה דולק כל הגוף. וסוד הדבר, כנפי יונה נחפה בכסף וגו', והרוח כלולה מאש ומים, ומשום זה הוא תרועה, ועליו נאמר אשרי העם יודעי תרועה, משום שהנשמה היא נשמת חיים, בינה שנוטלת מחכמה, נפש מלכות, תבונה רוח, תפארת והוא הדעת שכולל את שניהם, עליו נאמר ובדעת חדרים ימלאו.

⁸ עי' זהר (ח"ב קנה ע"ב): ובשעתא דישראל מתבטלי מאורייתא כביכול תשש חיליה דכתיב (דברים לב יח) צור ילדך תשי.

תרגום: ובשעה שישראל מתבטלים מתורה, כביכול תת שכחו שנאמר צור ילדך תשי.
 ועי' זהר (ח"ג רצט ע"א): ד"א לו חכמו ישכילו זאת דאיהי מתקשרא בהו בישראל כד נטרין פקודי

חייבין הכח ההוא נפסק ואז השכינה מאנה הנחם על בניה כי אינו השפע ההוא ולכך יאמר הלה: תגמלו זאת התרצו להפריש המדה הנקראת זאת⁹ מן הה"א הראשונה שבשם שלא

אורייתא ויתבין עמה בשלם ינדעון דסייעתא דהאי זאת עמהון לאתפרעא משנאיהובן וישראל דאינון זעירין ביני עממיא ינדעון איכה ירדוף אחד אלף ושנים יניסו רבבה ומאן גרים להו האי זאת דהוה בהו בשלם כד עבדין פקודי אורייתא ולעלמין לא אתעדי מנייהו למעבד להו נוקמין אם לא כי צורם מכרם וי' הסגירם מ"ט כי צורם מכרם בגין צור ילדך תשי דתקונין לא שראן כדקא יאות באתרייהו אם לא כי צורם מכרם א"ר יהודה דא אברהם כמה דאוקימנא דאמר אברהם יתחייבון ישראל בגלותא ולא ייעלון בגיהנם דתרין אלין גלותא וגיהנם לא יסבלון ישראל וקב"ה אסתכם על ידוי דכל זמנא די יחובון ישראל יפלון בגלותא וישתעבדון בהו שנאיהון ובג"כ צורם מכרם ודאי וי' הסגירם ואסתכם על ידוי.

תרגום: דבר אחר לו חכמו ישכילו זאת שהיא קשורה בהם בישראל כאשר שומרים מצוות התורה ויושבים עמה בשלום ידעו שעזרה של זאת הזו עמהם להיפרע משונאיהם וישראל שהם מעטים בין האומות ידעו איכה ירדוף אחד אלף ושנים יניסו רבבה ומי גרם להם הזאת הזו שהיתה בהם בשלום כאשר עושים מצוות התורה ולעולמים לא זזה מהם לעשות להם נקמות. אם לא כי צורם מכרם וה' הסגירם למה כי צורם מכרם משום שצור ילדך תשי שהתקונים לא נמצאים כראוי במקומם אם לא כי צורם מכרם אמר רבי יהודה זה אברהם כמו שבארנו שאמר אברהם יתחייבו ישראל בגלות ולא יכנסו בגיהנם ששני אלו גלות וגיהנם לא יסבלו ישראל והקדוש ברוך הוא הסכים על ידו שכל זמן שיתחייבו ישראל יפלו לגלות וישתעבדו בהם שונאיהם ומשום זה צורם מכרם ודאי וה' הסגירם והסכים על ידיו.

⁹ עי' זהר (ח"א כח ע"א): זאת הפעם עצם מעצמי ובשר מבשרי דא שכינתא נערה המאורסה לגבי עמודא דאמצעייתא אתמר בה זאת הפעם וגו' אנא ידענא דאיהי עצם מעצמי ובשר מבשרי לזאת ודאי יקרא אשה מסטרא עלאה דאיהי אמ"א כי מאיש לוקחה זאת מסטרא דאב"א דאיהו י'. תרגום: "זאת הפעם עצם מעצמי ובשר מבשרי", זו שכינה, נערה המאורסה לעמוד האמצעי, נאמר בה "זאת הפעם וגו'", אני ידעתי שהיא עצם מעצמי ובשר מבשרי, "לזאת" ודאי "יקרא אשה" מצד עליון שהיא אמא, "כי מאיש לוקחה זאת", מצד של אבא שהוא י'. ועי' הערה הבאה בשם התיקו"ז קיא ע"ב.

מאחר וזה ענין כללי, הארכנו.

עי' תיקו"ז (כג ע"א): ובגין דא מאן דבעי לאשגא למלכא לית ליה רשו לאשגא ליה אלא בשכינתא הה"ד אל יתהלל וכו' כי אם בזאת וגו' ואהרן כד עאל לקדש קודשין ביומא דכפורי בה הוה עאל דכתיב בזאת יבא אהרן אל הקדש דאיהי עת לעשות לה' ומשה בגינה אתקיים בעלמא (נ"א עלמא דא בתר דמית) הה"ד וזאת הברכה אשר וגו' ובה עביד עשר מכתשין לפרעה הה"ד ואולם בעבור זאת העמדתין ויעקב בגין דהוה ידע דכל רעותא דמלכא בה מני לבנוי עלה דלא יעלון קדם מלכא אלא בה וכל שאלתין דילהון בצלותין ובעותין למלכא דיהון בה הה"ד וזאת אשר דבר להם אביהם וגו' ודוד בגין דהוה ידע דכל רעותא וחילא ותוקפא דמלכא בה אמר (תהלים כ"ז) אם תחנה וגו' בזאת אני בוטח דאתמר עלה ומלכותו בכל משלה ומאן דלא שת לבו גם לזאת עליה אתמר וכסיל לא יבין את זאת.

תרגום: ולכן, מי שרוצה להשיג את המלך, אין לו רשות להשיג אותו אלא עם השכינה, זהו שכתוב "אל יתהלל וכו' כי אם בזאת יתהלל וגו'" (ירמיה ט כב). ואהרן כשנכנס לקדש הקדשים ביום הכפורים, בה היה נכנס, שכתוב "בזאת יבא אהרן אל הקדש" (ויקרא טז ג), שהיא "עת לעשות ליהו"ה". ומשה בשבילה התקים בעולם (עולם זה אחר שמת) זהו שכתוב "וזאת הברכה אשר ברך וגו'", ובה עשה עשר מכות לפרעה, זהו שכתוב "ואולם בעבור זאת העמדתין". ויעקב משום שהיה יודע שכל רצונו של המלך בה, צוה את בניו עליה שלא יכנסו לפני המלך אלא בה, וכל משאלותיהם בתפילות ובקשות למלך שיהיו בה, זהו שכתוב "וזאת אשר דבר להם אביהם וגו'" (בראשית מט כח). ודוד משום שהיה יודע שכל הרצון והכח והתוקף של המלך הוא בה, אמר "אם תחנה וגו' בזאת אני בוטח". שנאמר עליה "ומלכותו בכל משלה", ומי שלא שת לבו גם לזאת, עליו נאמר "וכסיל לא יבין את זאת".

עי' זהר (ח"ג דף רנו ע"ב): כל קרבנין ועלוון אינון ליהו"ה ואתקריאת קרבן על שם דאתקריבו בה כל כנויין ליהו"ה ובגין דא אתמר עלה קרבנו קערת כסף אחת לית דרגא דאתקריב לגבי יהו"ה פחות מנה ולית צלותא ופקודא מכל פקודין דאורייתא וכל קרבנין ועלוון דאינון לבר מנה בכל דרגין דספיראן לא מתקבלן קדם יהו"ה לבר מנה ובגין דא אתמר עלה בזאת יבא אהרן אל הקדש ובג"ד אמר נביא כי אם בזאת יתהלל המתהלל:

תרגום: כל הקרבנות והעולות הם ליהו"ה, ונקראת קרבן על שם שמתקריבים בה כל הכנויים ליהו"ה. ומפני זה נאמר עליה "קרבנו קערת כסף אחת", אין דרגה שנקרבת לגבי יהו"ה פחותה ממנה, ואין תפלה ומצוה מכל מצוות התורה וכל קרבנות ועולות שהם לחוץ ממנה בכל דרגות הספירות, לא מתקבלות לפני יהו"ה חוץ ממנה. ומפני זה נאמר עליה "בזאת יבא אהרן אל הקדש", ומפני זה אמר הנביא "כי אם בזאת יתהלל המתהלל".

תקבל שפע ממנו ומזה אמר לו חכמו ישכילו זאת כלומר ימשיכו ממקור החכמה והשכל למדת זאת וזהו יבינו לאחריהם ימשיכו הבינה אל האחרית ולא יפרידוה הלא הוא אביך

ועי' תיקו"ז (יב ע"ב): ובגין דאורייתא מינה אתיהיבת אמר למשה וראית את אחורי וכו' דלית נביא וחכם יכיל לעאלא לעילא פחות מן דא ובגין דא אתקריאת מפתחות החיצוניים אנפין דילה ואנפין דלגאו מפתחות הפנימיים והא אתמר לעיל דאם בר נש לית בידוי מפתחות החיצוניים במאי ייעול ובגין דא אתמר בה זה השער לה'.

ובגין דלית השגה לנביא וחזוה וחכם פחות מינה אמר הנביא כה אמר ה' אל יתהלל חכם בחכמתו וכו' כי אם בזאת יתהלל וכו' וידוע אותי ובגין דא יעקב אוליף לה לבנוי ויהיב לון קבלה מינה הדא הוא דכתיב וזאת אשר דבר להם אביהם ודוד דהוה ליה קבלה מינה אמר לגבה אם תחנה עלי מחנה וכו' רמיז לה בהאי תגא וסליק מחשבתיה לגבה ואמר לא יירא לבי וכו'.

תרגום: ומשום שהתורה נתנה ממנה, אמר למשה (שמות לג כג) "וראית את אחרי וכו'", שאין נביא וחכם יכול להכנס למעלה פחות מזה, ולכן נקראים מפתחות החיצוניים הפנים שלה, ופנים שבפנים מפתחות הפנימיים, והרי נתבאר למעלה שאם אין לאיש בידיו מפתחות החיצוניים במה יכנס, ומשום זה נאמר בה (תהלים קיח כ) "זה השער ליהו"ה".

ומשום שאין השגה לנביא וחזוה וחכם פחות ממנה, אמר הנביא "כה אמר יהו"ה אל יתהלל חכם בחכמתו וכו' כי אם בזאת יתהלל וכו' וידוע אותי" (ירמיה ט כב), ולכן יעקב למד אותה לבניו, ונתן להם קבלה ממנה. זהו שכתוב (בראשית מט כח) "וזאת אשר דבר להם אביהם", ודוד שהיה לו קבלה ממנה, אמר לה (תהלים כז ג) "אם תחנה עלי מחנה וכו'", רמז אותה בכתר הזה, והעלה מחשבתו אליה, ואמר (שם) "לא יירא לבי וכו'".

ועיי"ש (כ ע"א): ואינון שבע ספירן כלילן בשבע שמהן וכלהו כלילת לון בת שבע ולית ספירה מכלהו ספירן דיהא לה רשו לארקא ברכאן ולאשפעא לתתאין אלא בבת שבע בגין דאיהי קשורא דכלהו ספירן דאי ספירן הוו מריקין לבר מינה הוה פרודא ובגין דא לית רשו לארקא ספירא לשום אתר בר מינה לגבי תתאין ובגין דא אתמר בה אל יתהלל חכם בחכמתו וגו' כי אם בזאת בזאת יבא אהרן אל הקדש דלית רשו לנביא וחכימא למנדע לעילא שום מדע אלא בה ובגינה אתמר ומשה עלה אל האלה"ם ודוד בגינה אמר אם אתן שנת לעיני לעפעפי תנומה עד אמצא מקום לה' איהו שלימו דאדם שלימו דחודא שלימו דשמא קדישא שלימו דכל ספירה וספירה.

תרגום: ואותן שבע ספירות כלולות בשבעה שמות. ואת כולם כוללת בת שבע, ואין ספירה מכל הספירות שיהיה לה רשות להוריק ברכות ולהשפיע לתחתונים אלא בבת שבע, משום שהיא הקשר של כל הספירות, שאם הספירות היו מריקות מחוץ לה היה פרוד. ומשום זה, אין רשות לספירה להריק לשום מקום פרט לה אל התחתונים, ומשום כך נאמר בה "אל יתהלל חכם בחכמתו וגו' כי אם בזאת" (ירמיה ט כב), "בזאת יבא אהרן אל הקדש" (ויקרא טז ג), שאין רשות לנביא וחכם לדעת למעלה שום מדע אלא בה, ובשבילה נאמר "ומשה עלה אל האלה"ם" (שמות יט ג), ודוד אמר בגללה "אם אתן שנת לעיני לעפעפי תנומה עד אמצא מקום ליהו"ה" (תהלים קלב ד - ה), הוא שלמות האדם, שלמות היחוד, שלמות השם הקדוש, שלמותה של כל ספירה וספירה.

קנך הלא הה"א הראשונה שהוא קן העולם אביך קנך¹⁰ בסוד מצות שלוח הקן¹¹ ולשון קן

¹⁰ עי' זהר (ח"ג רחצ ע"ב): זכור ימות עולם בינו שנות דוד ודור וגו' זכור ימות עולם ר' אבא אמר מאן ימות עולם אינון שיתא יומין דעבד קב"ה עלמא בהו דכתיב כי ששת ימים עשה יי' וגו' ששת ימים ולא בששת ימים והא אוקימנא בינו שנות דוד ודור כלומר אינון ימות עולם ידעו וישתמודעו כל אינון שנין יומין וכל דרא ודרא עד דרא דא דאתון קיימין שאל אביך ויגדך דא קב"ה הה"ד הלא הוא אביך קנך ויגדך והוא יגלה עומקא דחכמתא ומאי היא אלא כד אינון שיתא יומין שכלילו עלמא לא שכלילו ליה אלא בגינך דתייתי אנת ותקיים אורייתא דתנינן כל מה דעבד קב"ה על תנאי עבד דכד ייתון ישראל אי יקבלון אורייתא יאות ואי לא דיהדר ליה לתהו ובהו ובג"כ אינון ימות עולם ידעו ואשתמודען כלא והא תנינן הנהו ענפי דאילנא היך מתאחדן בגו אילנא והא אוקימנא כדן קב"ה ברר לון לממנן תריסין על שאר אמין ואתון מה כתיב כי חלק יי' עמו יעקב חבל נחלתו דלא יהב להו לרברבא ולא למלאכא ולא לממנא אחרא והאי עמא דקב"ה נסב לחולקיה באן אתר אשכח ליה ימצאהו בארץ מדבר ובתהו יליל ישימון וגו' דכתיב תרח אבי אברהם וגו' ואקח את אביכם את אברהם וגו' ומהכא דבר להו לישראל בכל דרא ודרא ולא אתפרש מנייהו ודבר להו ברחמי הה"ד כנשר יעיר קנו וגו'.

תרגום: זכר ימות עולם בינו שנות דוד ודור וגו' זכר ימות עולם רבי אבא אמר מי אלו ימות עולם אלו ששה ימים שעשה הקדוש ברוך הוא העולם בהם שכתוב כי ששת ימים עשה ה' וגו' ששת ימים ולא בששת ימים והרי בארנו בינו שנות דוד ודור כלומר אלו ימות עולם ידעו ויתודעו כל אלו השנים והימים וכל דור ודור עד דור זה שאתם עומדים בו. שאל אביך ויגדך זה הקדוש ברוך הוא זהו שכתוב הלא הוא אביך קנך ויגדך והוא יגלה עומק החכמה ומה היא אלא כאשר ששה ימים אלו תקנו את העולם לא תקנו אותו אלא בגללך שתבא אתה ותקיים את התורה שלמדנו כל מה שעשה הקדוש ברוך הוא על תנאי עשה שכאשר יבאו ישראל אל יקבלו את התורה מוטב ואם לא שיחזירוהו לתהו ובהו ומשום זה אלו ימות עולם ידעו ומבינים הכל. והרי למדנו אלו ענפי האילן איך נאחזים בתוך האילן והרי בארנו שכאשר הקדוש ברוך הוא ברר להם לממוני המגנים על שאר האומות ואתם מה כתוב כי חלק ה' עמו יעקב חבל נחלתו שלא נתן אותם לשר ולא למלאך ולא לממונה אחר וזה העם שהקדוש ברוך הוא נטל לחלקו. באיזה מקום מצא אותו ימצאהו בארץ מדבר ובתהו יליל ישימון וגו' שכתוב תרח אבי אברהם וגו' ואקח את אביכם את אברהם וגו' ומכאן מנהיג אותם את ישראל בכל דור ודור ולא נפרד מהם ומנהיג אותם ברחמים זהו שכתוב כנשר יעיר קנו וגו'.

¹¹ עי' זהר (ח"ב דף צג ע"א): מאי שנא באלין תרין פקודין דאורייתא דכתיב בהו למען יאריכון ימך בדא ובשלוח הקן אלא תרין פקודין אלין כלהו תליין לעילא אבא ואמא רזא דזכור ושמור כחדא ובגין כך כתיב למען יאריכון ימך ובשלוח הקן דכתיב (דברים כב ז) שלח תשלח את האם ואת הבנים תקח לך למען ייטב לך וגו' רזא דעלמא עלאה דלא אתייהיב ביה רשו לאסתכלא ואצטרך לשלח מגו שאלתא ואסתכלותא ביה ואת הבנים תקח לך דכתיב (שם ד לב) כי שאל נא לימים ראשונים וגו' מקצה השמים ועד קצה השמים אבל לעילא מקצה השמים שלח תשלח מרעיוניך למשאל ובדא כתיב למען ייטב לך והארכת ימים למען איטב לך לא כתיב אלא למען ייטב לך ויאריכון ימך לא כתיב אלא והארכת ימים למען ייטב לך ההוא אתר דאוטיב לכלא ואיהו עלמא דסתים וגניז והארכת. תרגום: מה שונה בשתי המצוות הללו של התורה שכתוב בהן למען יאריכון ימך בזה ובשלוח הקן אלא שתי מצוות אלה כולן תלויות למעלה אב ואם סוד של זכור ושמור כאחד ולכן כתוב למען יאריכון ימך ובשלוח הקן שכתוב שיתשלח את האם ואת הבנים תקח לך למען ייטב לך וגו' הסוד של עולם העליון שלא נתנה רשות להסתכל בו וצריך לשלח מתוך שאלה והתבוננות בו. ואת הבנים תקח לך שכתוב כי שאל נא לימים ראשונים וגו' מקצה השמים ועד קצה השמים אבל למעלה מקצה השמים שלח תשלח מרעיוניך לשאל. ובהו כתוב למען ייטב לך והארכת ימים לא כתוב למען איטיב לך אלא למען ייטב לך ולא כתוב ויאריכון ימך אלא והארכת ימים למען ייטב לך אותו המקום שמיטיב לכל והוא העולם הגנוז והנסתר והארכת.

ועי' עוד זהר (ח"א דף קנח ע"א): כי ילדתי לו ששה בנים (בראשית ל כ) אמר רבי חזקיה אלין [עילא ותתא] (עלאי ותתאי) וארבע סטרין דעלמא ומאן דאריך באחד בעי ליה לאמלא לקב"ה לעילא ותתא ולארבע סטרי דעלמא והיינו אחד אמר רבי חזקיה כתיב (שיר ב יז) על הרי בתר וכתוב (שם ח יד) על הרי בשמים מאן אינון הרי בשמים אלין שית בנין דלאה דאכללן שית אחרנין ואינון תריסר ואינון שית בגין דכל חד כליל בחבריה ולא עלייהו לקיימא (תהלים קיג ט) אם הבנים שמחה הללויה ועל דא כתיב (דברים כב ו) לא תקח האם על הבנים בגין דאיהו עלמא דאתכסיא ולא אתגליא ועל דא שלח תשלח את האם ואת הבנים תקח לך (שם כב ז) בגין דאיהו עלמא דאתכסיא ולא אתגליא כלל ואת הבנים תקח לך היינו דכתיב (שם ד לב) כי שאל נא לימים ראשונים וגו' ולמקצה השמים ועד קצה השמים וכל הני אקרון הרי בשמים מכאן ולתתא אקרון הרי בתר דכתיב (בראשית ב י) ומשם יפרד והיה לארבעה ראשים טורי דפרודא.

תרגום: "כי ילדתי לו ששה בנים". אמר רבי חזקיה, אלו מעלה ומטה וארבעת הצדדים של העולם. ומי שמאריך באחד, צריך לו להמליך את הקדוש ברוך הוא למעלה ולמטה ולארבעת צדי העולם, והיינו אחד. אמר רבי חזקיה, כתוב "על הרי בתר", וכתוב "על הרי בשמים". מי הם "הרי בשמים",

שהוא היסוד הראשון בהיות העופות וה"א אחרונה עשך כלשון (תהלים ק ג) הוא עשנו ולא אנחנו ומלת ויכוננך הכין אותך לקבל התקון¹².

(לב כ): ויאמר אסתירה פני מהם אראה מה אחריתם כי דור תהפכת המה פנים לא אמן
בם:

עי' ר' בחיי: וע"ד הקבלה בנים לא אמן בם אין להם אומן ומגדל כי הכח הנקרא פנים¹³
הוא האומן¹⁴ והמגדל של בנים וכיון שהם בהסתר הפנים הנה האומן חלף הלך לו איננו

אלו ששת הבנים של לאה שכוללים ששה אחרים, והם שנים עשר, והם ששה, משום שכל אחד כלול בחבירו, ולאה עליהם, לקיים "אם הבנים שמחה הללויה". ועל כן כתוב "לא תקח האם על הבנים", משום שהוא העולם הנסתר ולא הנגלה, ועל כן "שלח תשלח את האם ואת הבנים תקח לך", משום שהוא העולם שנסתר ולא נתגלה כלל. "ואת הבנים תקח לך", היינו שכתוב "כי שאל נא לימים ראשונים וגו' ולמקצה השמים ועד קצה השמים". וכל אלו נקראים "הרי בשמים". מכאן ולמטה נקראו "הרי בתר", שכתוב "ומשם יפרד והיה לארבעה ראשים", ההרים של הפרוד, ועי' ע"ח שער טו פרק ג.

¹² עי' זהר (ח"ג קכו ע"א): והא בעיא דישתכחו עשרה בזמנא חדא בבי כנישתא ולא ייתו פסקי פסקי דלא יתעכב שלימו דשייפין דהא בר נש בזמנא חד עבד ליה קב"ה ואתקין ליה כחדא כל שייפי הה"ד הוא עשך ויכוננך (חסר וזה הוא) ת"ח כיון דב"נ אשתלימו שייפוי בההוא זמנא אתתקן לכל שייפא ושייפא כדקא יאות כגוונא דא כיון דשכינתא אקדימת לבי כנישתא בעיין עשרה דישתכחו תמן כחדא וישתלים מה דישתלים

תרגום: והרי צריך שימצאו עשרה בזמן אחד בבית הכנסת, ולא יבאו קבוצות קבוצות, שלא תתעכב שלמות האיברים, שהרי האדם בזמן אחד עשאו הקדוש ברוך הוא, והתקינו כאחד כל האיברים, זהו שכתוב "הוא עשך ויכוננך". בא וראה כיון שנשלמו אברי האדם, באותו זמן התקן לכל אבר ואיבר כראוי, כדוגמא זה כיון ששכינה מקדימה לבית הכנסת, צריך עשרה שימצאו שם כאחד, וישתלם מה שישתלם.

¹³ עי' זהר (ח"א דף פו ע"א): לא יהיה לך אלהים אחרים על פני רבי יצחק אמר אלהים אחרים לאפקא שכינתא על פני לאפקא אפי מלכא דבהו אתחזי מלכא קדישא ואינון שמה והוא אינון הוא שמה דכתיב (ישעיה מב ח) אני יהוה הוא שמי הוא ושמה חד הוא בריך שמה לעלם ולעלמי עלמא.

תרגום: לא יהיה לך אלהים אחרים על פני רבי יצחק אמר אלהים אחרים להוציא שכינה על פני להוציא פני המלך שבהם נראה המלך הקדוש והם שמו והוא הם הוא שמו שכתוב אני ה' הוא שמי הוא ושמו אחד הוא ברוך שמו לעולם ולעולמי עולמים.

¹⁴ עי' זהר (ח"א כב ע"א): וכל בנינין דהוּו בארץ אצילותא הוּו אבא באמירה לגבי אימא היא כדין וכדין ומיד הוּו כמה דאת אמר ויאמר אלהים יהי אור ויהי אור ויאמר הוּו אמר לאלהים יהי אור מארי דבניינא איהו אומר ואומנא עביד מיד והכי כל בניינין בארץ אצילותא הוּו אמר יהי רקיע יהי מארת וכלא אתעביד מיד כד מטא לעלמא דפרודא דאיהו עולם הנבדלים אמר אומנא למארי בניינא נעשה אדם בצלמנו כדמותנו.

תרגום: וכל הבנינים שהיו בדרך אצילות, היה אומר אבא באמירה לאמא, יהיה כזה וכזה, ומיד נהיה. כמו שנאמר "ויאמר אלהים יהי אור ויהי אור", ויאמר, היה אומר לאלהים יהי אור. בעל הבנין הוא אומר, והאומן עושה מיד. וכך כל הבנינים בדרך אצילות היה אומר יהי רקיע יהי מאורות, והכל נעשה מיד. כשהגיע לעולם הפירוד שהוא עולם הנבדלים, אמר האומן לבעל הבנין, נעשה אדם בצלמנו כדמותנו.

עי' ב"ר (פ"ב סי' י): רבי ברכיה בשם ר"י בר סימון אמר בלא עמל ובלא יגיעה ברא הקב"ה את עולמו אלא בדבר ה' וכבר שמים נעשו.

¹⁵ עי' זהר (בראשית כב ע"א): פתח ואמר למלכא דהוּו ליה כמה בניינין למבני והוּו ליה אומנא והוּו אומנא לא הוּו עבד מדעם אלא מרשו דמלכא כמה דאת אמר (משלי ח ל) ואהיה אצלו אמן מלכא ודאי איהו חכמה עלאה [לעילא] ועמודא דאמצעייתא מלכא לתתא אלהים אומנא לעילא ודא אימא עלאה אלהים אומנא לתתא ודא שכינתא דלתתא ואתתא לית לה רשו למעבד מדעם בלא רשו בעלה וכל בניינין דהוּו בארץ אצילותא הוּו אמר אבא באמירה לגבי אימא יהא כדין וכדין ומיד הוּו כמה דאת אמר (בראשית א ג) ויאמר אלהים יהי אור ויהי אור ויאמר הוּו אמר לאלהים יהי אור מארי דבניינא איהו אומר ואומנא עביד מיד והכי כל בניינין בארץ אצילותא הוּו אמר יהי רקיע יהי מארת וכלא אתעביד מיד כד מטא לעלמא דפרודא [דאיהו עולם הנבדלים] אמר אומנא למארי בניינא (בראשית א כו) נעשה אדם בצלמנו כדמותנו.

תרגום: פתח ואמר, [משל] למלך שהיו לו כמה בנינים לבנות והיה לו אומן, ואותו אומן לא היה עושה דבר אלא מרשות המלך. כמו שאתה אומר "ואהיה אצלו אמן". המלך הוא ודאי חכמה עליונה

רמב"ן ור' בחיי האינינו

בקרבתם והאומן הזה הה"א האחרונה שבשם וזהו אסתירה פני מהם וכבר הזכרתיו.

למעלה, ועמוד האמצעי מלך למטה. אלהים אומן למעלה, וזו גם העליונה. אלהים אומן למטה, וזו שכינה שלמטה. ולאשה אין רשות לעשות דבר בלי רשות בעלה, וכל הבנינים שהיו בדרך אצילות, היה אומר אבא באמירה לאמא, יהיה כזה וכזה, ומיד נהיה. כמו שנאמר "ויאמר אלהים יהי אור ויהי אור", ויאמר, היה אומר לאלהים יהי אור. בעל הבנין הוא אומר, והאומן עושה מיד. וכך כל הבנינים בדרך אצילות היה אומר יהי רקיע יהי מאורות, והכל נעשה מיד. כשהגיע לעולם הפירוד שהוא עולם הנבדלים, אמר האומן לבעל הבנין, נעשה אדם בצלמנו כדמותנו.